

ג. גם אם התחבושת היא "כלי", כלי חד-פעמי ומכיון שכך, כתם על תחבושות אלו אין לו דין אינו מקבל טומאה. של כתם, והאשה טהורה לבעלה.

סימן כו

נישואי אשה שלא ספרה שבעה נקיים לדם חימוד

ב. האם קביעת תאריך נישואין ללא רישום ברבנות מספיקה לענין דם חימוד?
ג. אם נניח שאסור לה לטבול לפני הנישואין, האם מותר להשיאה כאשר היא אסורה על בעלה?
ד. האם העובדה שהיא בשמירת הריון היא סיבה להקל ולהשיא אותה כשהיא אסורה, משום שבלאו הכי אין חשש שבעלה יבוא עליה?
ה. האם מאחר שהאשה חולה ואינה ראויה לתשמיש, הרי זו חופה שאינה ראויה לביאה?

א. ספירת שבעה נקיים מחשש לדם חימוד

נפסק בשו"ע (יו"ד סי' קצ"ב סעי' א'): תבונה לנישא ונתפייסה, צריכה ליטב שבעה נקיים, בין גדולה בין קטנה... שמא מחמת חימוד ראתה טיפת דם כחודל ולא הדגישה בו. ומונה שבעה נקיים ממחזרת יום התביעה... ובפתי"ש (ס"ק ב') כתב בשם תשובת "גבעת שאול" (סי' ס"ה) שאף אם היא זקנה ומסולקת דמים – צריכה להמתין שבעה נקיים. והוסיף הפתי"ש בשם תשובת "מקום שמואל" (סי' ל"ג) שהוא הדין במעוברת, וק"ו הוא מקטנה. ועי' דרכ"ת (ס"ק ל"ט, מ"ב), ומשמע שהדעה נוטה לחוש לדם חימוד גם במעוברת. וא"כ אשה זו

ראשי פרקים

שאלה
א. ספירת שבעה נקיים מחשש לדם חימוד
ב. שמירת שבעה נקיים ללא כוונה
ג. דם חימוד בזוג שחי ביחד לפני הנישואין
ד. חופת נידה מחמת חשש לדם חימוד
ה. חופת נידה שאינה ראויה לביאה מחמת מחלה
ו. שיטת הרמב"ם בחופת נידה
ז. יישוב שיטת הרמב"ם
ח. הסבר פסקי הרמב"ם
תשובה
מסקנות

שאלה *

אשה בהריון קבעה לעצמה תאריך נישואין, ובאה להירשם לנישואין ברבנות ששה ימים לפני היום שקבעה. לדבריה, מנתה שבעה נקיים ללא דימום, ורוצה לטבול ערב חתונתה. האם אפשר להתיר לה להינשא ביום שקבעה או שעליה לספור שבעה נקיים מחשש ל"דם חימוד"?
יש להעיר שאשה זו נמצאת בשמירת הריון, ואסורה בתשמיש עם בעלה.
השאלות שיש לברר הן:
א. האם יש לחשוש לדם חימוד במעוברת?

* אדר תשנ"ג.

להלן). וכאן אולי לא היתה אף בדיקה. ואף אם לא נצריך בדיקה, האשה צריכה לפחות לשים לב אם רואה דם; שאם לא כן, אין כאן שבעה נקיים ספורים לפנינו כלל. ואשה זו – הרי לא ידעה כלל שצריכה לדקדק בכך. ועיין תורת השלמים (סי' קצ"ב ס"ק ג') שכתב שמי שכבר היתה טמאה מחמת נידה צריכה הפסק טהרה לכו"ע, ורק קטנה פטורה. מיהו במעוברת יתכן שיודה שאינה צריכה הפסק טהרה, אף שהיתה נידה לפני עיבורה; שהרי מיום שנתעברה הרי היא בחזקת מסולקת דמים. ועי' דרכ"ת (ס"ק י"ב) שכתב שדברי השו"ע אמורים בזקנה וטהורה. וצ"ע בכונתו, אם זקנה מיירי שטבלה פעם לפני שהפסיקה לראות לגמרי, או שהיא כרגע בחזקת שאינה רואה, ובדיעבד גם בלא הפסק טהרה שרי. וצ"ע.

אך כאמור צריכים שבעה נקיים ספורים לפנינו. ומכיון שאולי לא ספרה, יש לומר שאינה יכולה להינשא.

ג. דם חימוד בזוג שחי ביחד לפני הנישואין

וצ"ע בזוג כזה, שחי חיים משותפים כל הזמן, אם צריכה בכלל לחוש לדם חימוד. שהרי מקרה זה אינו דומה לכלה כשרה וצנועה, שההתרגשות לקראת נישואיה היא כה גדולה עד שהיא עלולה לראות דם מחמת חימוד; מה שאין כן בכלה כזו, שעבורה הנישואין אינם אלא אקט פורמלי. ואף כי בוודאי היא מייחסת חשיבות לאקט הזה, כדי שתהיה נשואה כדת וכדין, מ"מ אין כאן חימוד. בס' טהרת ישראל (סי' קצ"ב סעי' א' אות ט') כתב בשם המהרש"ם, שאם אדם קידש אשה וחי עמה חיי אישות ללא נישואין, ואח"כ עשה תשובה ונשאה כדן – אינה צריכה שבעה נקיים. ואע"פ שהדבר אינו דומה לגמרי לנד"ד, שכן שם היו לפחות קידושין, וכאן אפילו קידושין לא היו, מ"מ נראה שיש מקום לדמות.

ועיין חו"ד (שם ס"ק א') שכתב שלביאה של זנות אין חימוד, והדבר דומה לביאה רגילה של כל אשה ואשה, שאין אנו חוששים בה לחימוד. ותדע, שפילגש אינה צריכה לחוש לדם חימוד

צריכה למנות שבעה נקיים ממחרת יום הקביעה של הנישואין.

אלא שבנד"ד צ"ע אם החלטתה להינשא ביום מסויים היא הקובעת, או שמא הרישום לנישואין ברבנות הוא הקובע. ועיין שו"ע (סעי' ב'):

שבעת הימים הללו מונים אותם משעה שריא סומכת בדעתה ומכינה עצמה לחופה.

ועי' ט"ז (ס"ק ג') שכתב:

משעה שמכינה השיכר לצורך החופה, או משעה שמודיעין לה.

וא"כ יש לומר שהזמנת מקום לחופה תיחשב כסמיכות דעת. מיהו נראה שמכיון שיש צורך ברישום ברבנות, ובלא זה לא יתכן שיהיו קידושין – א"כ לא די בהזמנת מקום לנישואין בלבד. כי בלא רישום ברבנות אין כאן סמיכות דעת. וצ"ע, שאולי האשה סברה שברבנות לא יהיה שום עיכוב, ויסכימו לזמן שקבעה, ולכן סמכה דעתה על התאריך שקבעה. והראיה, ששילמה עבור הזמנת המקום ושאר ההכנות לחתונה.

ב. שמירת שבעה נקיים ללא כוונה

אלא שאף אם נאמר שספירת שבעת הנקיים התחילה מאז שהזמינה את המקום לחתונה, צ"ע אם היתה בכלל ספירה כזאת. שכן יש לומר, שמכיון שלא הדריכו אותה לפני כן כיצד לספור את שבעת הנקיים, אין כאן ספירה כלל. אמנם נפסק בשו"ע (שם) שכלה הסופרת מחשש לדם חימוד אינה צריכה הפסק טהרה, מיהו גם לדעה זו, לכתחילה צריכה בדיקה בכל יום, ובדיעבד די בשתי בדיקות: האחת ביום הראשון והשניה ביום השביעי (הג"ה שם). אמנם יש מן הפוסקים שכתבו שבבדיקה אחת סגי, או בתחילה או בסוף, וכמו שכתב בשו"ע (סי' קצ"ו סעי' ד', בדעה הראשונה, ועי' ערוה"ש סעי' כ"ג); ואף יש אומרים שבדם חימוד די בבדיקה אחת (עי' סי' קצ"ב סעי' א' בהג"ה) – מ"מ מי שהיתה נידה צריכה הפסק טהרה ושבעה נקיים (עי' דרכ"ת ס"ק ה', ט', ועיין

הרמב"ם (הל' אישות פ"י ה"ב) חופת נידה אינה קונה. ואילו לדעת הרא"ש (כתובות פ"ה ס"ו ו') חופת נידה קונה. ובשו"ע (אה"ע ס"ו ס"א סעי' א') הביא להלכה את שתי הדעות.

ועיין שער המלך (קונט' חופת חתנים" סעי' ו') שדן בשאלה אם גם במקום שיש לחוש לדם חימוד נחשבת החופה לחופת נידה ואינה קונה. ומשמע מדבריו שאכן אינה קונה. אמנם המעיין היטב בדבריו יראה שדן בנידה גמורה שלא ספרה שבעה נקיים. אך באנציקלופדיה תלמודית (ערך "חופה" אות ה') הבינו שהמדובר גם באשה שלא ספרה שבעה נקיים מחמת דם חימוד. ועי' שער המלך (שם) שהוכיח שגם מי שאסורה רק מדרבנן חופתה אינה חופה, כי חופה היא חיבת ביאה בפועל, וא"כ הוא הדין לנד"ד. ומאחר שלכתחילה אנו משתדלים לחוש לדעת הרמב"ם (שם ה"ו), הסובר שאין לעשות חופת נידה, אף כאן יש לדחות את החופה כדי שתהיה חופה כהלכה לכל הדעות.

ה. חופת נידה שאינה ראויה לביאה מחמת מחלה

והנה אף אם נאמר שאשה זו חייבת לחוש לדם חימוד, צ"ע בחולה, שבלאו הכי אינה ראויה לביאה, אם יש מקום להתיר. והסיבה לכך היא משום שבלאו הכי אשה זו אינה ראויה לביאה מצד מחלתה, ולדעת הרמב"ם (הל' אישות פ"י ה"ט) אין חופתה קונה. ואם בכל זאת אנו משיאים אותה בזמן מחלתה ולא דוחים את הנישואין, זה ע"כ משום שאין אנו חוששים לדעת הרמב"ם במקרה זה, כי דחיית נישואין לזמן ממושך קשה להם. וע"כ, או שאנו סומכים על דעת רוב הפוסקים שחולקים על הרמב"ם (רא"ש, ר"ן ועוד ראשונים: מובאים בשו"ע אה"ע ס"ו ס"א סעי' א'), או שגם לדעת הרמב"ם החופה קונה לדברים מסויימים למרות שהחופה אינה ראויה לביאה, כפי שיתבאר להלן (אות ז"ח). וא"כ לא איכפת לנו שהיא אסורה גם מחמת נידה.

ולבירור הענין עלינו להבין את הסוגיא בכתובות (ב' ע"א), העוסקת בחיובו של הבעל

בכל ביאה וביאה (ועיין דרכ"ת, ס"ק א', שהביא את דברי התו"ד, וציין לס' מנחת פתים שפלפל בזה ונשאר בצ"ע). ואפשר להסיק מדבריו שזונה אינה מתרגשת מביאה, ולכן אינה חוששת לדם חימוד, אך מנישואין אולי היא מתרגשת.

והחתם סופר (אה"ע ס"ו קכ"ג) כתב לענין שבעת ימי המשתה, שביאה כשלעצמה וחופה כשלעצמה, כל אחת מהן לבדה גורמת שמחה. אך אולי יש לחלק בין שמחה לחימוד. ומלבד זאת הנוב"י (מהד"ת אה"ע ס"ו פ"ב) חולק על כך. ואכן נחלקו בשאלה זו גדולי המורים: החקרי"לב (אה"ע ס"ו ל"ב) כתב שנוהג רק יום אחד. ואילו השמש"צדקה (אה"ע ס"ו ה', מובא בחקרי"לב שם) כתב שנוהג שבעה ימים (ועי' גינת יורדים, אה"ע כלל א' ס"ו י"ז). וצ"ע אם נחלקו גם לענין דם חימוד. והברכ"י (ס"ו קצ"ב ס"ק ז') הביא מתשובת הרדב"ז (ח"ג ס"ו תכ"ג) ומתשובת "מקום שמואל" (ס"ו ל"ג) שכתבו שאשה שנתעברה מאיש והכריחוהו לקחתה לו לאשה, צריכה לספור שבעה נקיים.

מיהו נראה שנד"ד אינו דומה למעוברת עצמו. כי יתכן ששם בא עליה ופרש ממנה, ואח"כ הכריחו אותו להינשא; ונוצר מצב חדש, שקודם לא רצה לשאתה, ועתה מסכים לשאתה, ויש כאן התרגשות חדשה וחימוד. מה שאין כן בנד"ד, שהם חיים כל הזמן כאיש ואשה, ורק רוצים להינשא כדון, יתכן שאין כאן התרגשות המביאה לדם חימוד. (ועי' טהרת הבית, להגר"ע יוסף, ח"א עמ' תע"ת, שלדעתו בזוג שחי ביחד לפני הנישואין צריכה האשה לספור דם חימוד, ורק במעוברת יש מי שמקל. ולדעת הגרש"ה ואזנר, שיעורי שבט הלוי הל' נידה עמ' רל"ב, זוג כזה אינו חושש כלל לדם חימוד).

ד. חופת נידה מחמת חשש לדם חימוד

לפי ההנחה שיש לחוש בנד"ד לדם חימוד, יש לשאול: אם לא עשתה הפסק טהרה ולא בדקה כדון, מה דין חופתה?

ושאלה זו, אם אשה שלא ספרה שבעה נקיים משום דם חימוד יכולה להינשא, תלויה בדינה של חופת נידה, שנחלקו בה הפוסקים. לדעת

נסתחפה שדהו כל כך עד שיתחייב לזון אותה. ולפי זה לדעת הרמב"ם חופת נידה פסולה בגלל האיסור החל עליה, וק"ו חולה, שאינה בת ביאה כלל בעצם.

ומצאתי בשד"חמד (מערכת חתן וכלה סי' כ') שכתב בשם שו"ת בית"הודה (אה"ע סי' י"א) שגם למ"ד חופת נידה אינה חופה, חופת חולה שמה חופה. כי חופת נידה פסולה משום אריא דרביעא עליה, מה שאין כן בחופת חולה, שאם תרצה לחבול בעצמה ולאפשר לבעלה לבוא עליה – הרי היא רשאית. ומכיון שאין דבר עצמי המונע את בעלה מלבוא עליה, "חופה הראויה לביאה" מיקרי. וכתב עליו השד"ח שהסברה הפוכה. ודבר שאינו ראוי מצד המציאות נחשב יותר אינו ראוי מדבר שאינו ראוי מצד הדין. והביא ראיה לזה ממה שכתב הט"ז (או"ח סי' ל"ב ס"ק י"ח) בשם הב"ח (ד"ה ומ"ש בגרידה), שספר"תורה שנמצאה בו אות פסולה מחמת טיפת דיו שנפלה עליו וצריך לגוררה בשבת – כשר, ואין צריך להוציא ספר"תורה אחר. וזאת משום ד"כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו". שהרי מעיקר הדין יש לספר התורה הזה תקנה, ורק איסור שבת רביע עליה. וכעין זה כתב בשא"ג"א (סי' ו'). ועי' נשמת אברהם (אה"ע סי' ס"א).

ולענ"ד יש להעיר על סברת הבית"הודה, שכן יש לומר שחולה אינה ראויה לביאה מצד עצמה, ולא רק בגלל סכנתה, אלא משום שאינה מסוגלת לכך, ולאונסה אסור, לכן אינה ראויה לביאה.

וא"כ חזרנו לסברתנו שחופת נידה יתכן שקונה, אפילו אם נאמר שחופת חולה אינה קונה (שהרי כך משמע מהגמ' לדעת הרמב"ם), מכיון שאינה פסולה בעצם – הוא יכול לומר לה: אנא הא קאימנא, והייתי מוכן לשאתך, ובעצם את ראויה מצד עצמך לנשואין; וזה שיש איסור המעכב את הנישואין, אין בכך בכדי לחייבני במזונות.

מיהו כל זה אינו אלא לפי ההו"א. אולם למסקנת הגמרא בין נידה בין חולה אינה בת

להעלות מזונות לאשה אם הגיע הזמן שנקבע לנישואין, ועדיין לא נשאה. ושם נאמר:

חלתה היא (ואינה יכולה להינשא), מהו (האם חייב לזון אותה)? מצי אמר לה: אנא, הא קאימנא; או דילמא מציא אמרה ליה: נסתחפה שדהו? ואם תמצי לומר אמרה ליה נסתחפה שדהו; פירסה נידה, מהו?

וצ"ע מה החילוק בין חלתה לבין פירסה נידה, שהרי בשניהם אינה ראויה לביאה! ויש להסביר זאת לרמב"ם ולרא"ש, לכל אחד לפי שיטתו. שיטת הרא"ש (כתובות פ"ה סי' ו') היא שחופה קונה גם כשאינה ראויה לביאה, אלא שהבעל יכול לסרב לכונסה לחופה משום שהכל יודעים למה כלה נכנסת לחופה; ומכיון שאינה ראויה לביאה, אינו רוצה לכונסה. וא"כ הוא הדין באשה שחלתה, טענתו טענה. וצריך לומר עפ"י מה שכתב החלקת"מחוקק (סי' ס"א ס"ק ד') בשם הרא"ש בתשובה (כלל נ"ד סי' ב'), שחולה ראויה להערא, ואילו נידה, אסור אפילו לגעת בה באצבע קטנה (אך יש להעיר שמדברי הרא"ש שם משמע להיפך, וצ"ט). לפי זה צריך לומר שזוהי בעיית הגמ'. לאחר שהניחה שבחלתה נסתחפה שדהו, ואע"פ שראויה לנגיעה ולהערא, אם בכל זאת אינו רוצה לכונסה – נסתחפה שדהו, וחייב לה מזונות. אך אם פירסה נידה, שאינה ראויה כלל, אפילו ליגע בה – יכול לטעון שאינו חייב לה מזונות. דבשלמא כאשר היא ראויה קצת אלא שהוא אינו רוצה לכונסה, חייב לה מזונות; אך כאשר אינה ראויה כלל, אינו חייב לה.

ולדעת הרמב"ם (הל' אישות פ"י ה"ב), הסובר שחופה שאינה ראויה לביאה אינה קונה, יש לומר שהחילוק הוא בין מניעה מציאותית למניעה דינית. חולה מנועה מביאה מבחינה מציאותית, אך נידה מנועה מביאה מבחינה דינית. לכן יש לומר שבנידה אין זו מניעה מהותית, אלא "פומא הוא דכאיב לה". ובעצם היא ראויה לביאה מצד עצמה, ורק האיסור החל עליה מונעו מלבוא עליה. ולכן היתה הו"א לומר בפירסה נידה, שחופתה אינה חופה, אולם לא

ולמעשה ידיה ולכל דבר איש באשה קיימא מסירת שלוחים במקום חופה), זוזין מתרומה.

ולדעה זו בודאי חופה אינה ייחוד, שהרי מסירה לשלוחים מועילה במקום חופה. וע"כ חופה אינה ייחוד.

בהמשך מובאת הדעה החולקת, שהתקבלה להלכה:

ושמואל אמר: לירדשתה.

ומפרש רש"י (ד"ה שמואל):

שאם מזה בדרך, בעל יודש נדונייתה... אחולי אחיל אב מהשתא, מזמנת קירוב נישואין. אבל לתרומה, ולהפרת נדרים שלא בשותפות, ולמציאתה, דאינה אלא משום איבה – לא מהניא מסירה כי חופה.

אך התוס' (ד"ה ושמואל) מפרשים ששמואל אמר אף לירושתה; וק"ו למיתה בחנק (דילפינן מקרא "לזנות בית אביה"), להפרת נדרים (כדרש תנא דבי ר' ישמעאל) ולטומאה.

וא"כ בדעת שמואל אפשר לומר שחופה אינה ייחוד; והרמב"ם פסק כשמואל, דהלכה כוותיה בממונא, והרי הדבר נוגע לירושתה. וכן כתב בשער-המלך (חופת חתנים סעי' ד', ט').

וכן פסק הרמב"ם בהל' נדרים (פי"א הכ"ב):

מסר האב לשלוחיו הבעל... – אין האב יכול להפר, שהרי יצאת מרשותו, ולא הבעל יכול להפר, שאין הבעל מפר בקודמין.

לדעת הטור (יו"ד סי' רל"ד) גם הבעל אינו יכול להפר בנדרים שהיא נודרת מכאן ועד שתגיע לביתו. אך מדברי הרמב"ם משמע שרק בקודמין אין אפשרות להפר, אך בנדרים שגדרה ביני ביני, יכול להפר. כלומר, לדעת הרמב"ם היא נשואה גמורה לענין נדרים. ולדעת הטור היא לא ארוסה ולא נשואה.

מיהו עי' בית-שמואל (אה"ע סי' נ"ז ס"ק א') שכתב בדעת הרמב"ם (שם) והר"ן (לרי"ף כתובות י"ז ע"א סד"ה גמ') שהבעל אינו מפר נדרים. אך לענ"ד אין הדבר מוכרח, לא בדעת הרמב"ם ולא בדעת הר"ן, אלא כמו שכתבנו. ועי' מקנה (קונ"א סי' נ"ז סעי' א') שנוטה יותר לדברינו.

וכן פסק הרמב"ם בהל' איסורי ביאה (פ"ג ה"ד):

נישואין. ולרמב"ם החופה אינה קונה עד שתבריא.

העולה מזה – שחולה דינה כנידה. ולכן לדעת הרמב"ם אין החופה קונה, ולדעת הרא"ש החופה קונה. וא"כ בנד"ד, אם אנו חוששים לדעת הרמב"ם, הרי בלאו הכי אין החופה קונה, בגלל מחלתה, וא"כ נידתה אינה מעלה ואינה מורידה. ואפילו אם נדחה את הנישואין בכמה ימים, בלאו הכי הנישואין לא יתפטו, מדוע איפוא נעכב אותה מלהינשא מיד?

אולם בחלקת-מחוקק (ס"ק ד') כתב שחולה עדיפה מנידה, שהרי היא ראויה להערה. ולכן חופת חולה קונה. וא"כ שפיר יש לומר שאם נדחה את החופה ביום או יומיים, והכלה תיטרה, החופה תקנה למרות שהיא חולה; מה שאין כן אם נעשה אותה בתוך שבעת הנקיים, שאז אינה ראויה כלל אפילו להערה – אינה חופה.

ו. שיטת הרמב"ם בחופת נידה

והנה צריך עיון בשיטת הרמב"ם, הסובר שחופה היא ייחוד: האם חופה שאינה ראויה לביאה אינה קונה כלל, או שמא היא קונה לכמה דברים?

כתב הרמב"ם (הל' אישות פ"י ה"א):

וייחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה, והוא הנקרא נישואין בכל מקום.

על כך יש להקשות ממה שכתב הרמב"ם (הל' אישות פ"ב ה"א):

הבעל קודם לכל אדם בידוש אשתו. ומאימתי יזכה בידוש? משתצא מרשות אביו. ואע"פ שנעדיין לא נכנסה לחופה, הואיל ונעשית בדשות בעלה – יירשנה.

ולשיטתו, שחופה היא ייחוד, כיצד היא נחשבת לאשתו ע"י מסירה לשלוחי הבעל בלי ייחוד? ומקור דבריו הוא הדין במסכת כתובות (מ"ח ע"ב) על דברי המשנה:

מסר האב לשלוחי הבעל – הרי היא בדשות הבעל.

ועל כך נאמר בגמרא:

אמר רב: מסירתה לכל (רש"י: לירשה וליטמא לה

הסקילה. וכן לענין ירושתה, היא ברשות בעלה מאז האירוסין, אלא שרשות אביה מעכבת. וכשיצאה מרשות אביה פקעה זכות אביה, וממילא בעלה יורשה. והוא הדין לטומאה לדעת התוס' (שם), שהיא מדין קירבה, כירושה. אך חיובי שאר, כסות ועונה ומעשה ידיה – כל אלו מתחילים רק משעת החופה, כאשר היא נכנסת לרשות בעלה באופן חיובי.

ועפ"י דברינו אלו נראה לענ"ד ליישב את הקושיות על הרמב"ם בענין ייחוד הראוי לביאה. הר"ן (לר"ף כתובות דף א' ע"א ד"ה או) הקשה שתי קושיות על שיטת הרמב"ם:

א. במסכת יבמות (נ"ז ע"ב) נאמר שיש חופה לפסולות, ובת כהן שנישאה בחופה לפסול לה, נאסרה באכילת תרומה (וכך פסק הרמב"ם עצמו בהל' תרומות פ"ז הכ"א). ומכאן שגם ייחוד שאינו ראוי לביאה עושה חופה.

ב. במסכת כתובות (י"ב ע"א) נאמר בענין אלמנה מן הנשואין, שאין לה אלא מנה, אע"פ שעדים מעידים עליה שלא נסתרה. ומכאן שחופה קונה אף בלא ייחוד.

ויש ליישב את קושיותיו ולומר שאכן חופה היא ייחוד הראוי לביאה, ונידה אינה יכולה להינשא בחופה. אולם במה דברים אמורים? לקנותה בחופה באופן חיובי, שתהיה אשתו לכל דבר. אך להוציאה מבית אביה, באופן שלילי – לזה חופת נידה אכן קונה. אם כי חופת נידה לא תהיה ע"י ייחוד אלא ע"י הבאה לביתו ללא ייחוד, או כעין חופה שלנו, שאין בה ייחוד. והסברה נותנת, שייחוד הראוי לביאה עושה אותה לנשואה גמורה, והיא אשתו לכל דבר; אך חופה ללא ייחוד אינה עושה אותה להיות כאשתו הגמורה, והרי היא כמסירה לשלוחי הבעל, שאין בה אלא הוצאה מרשות אביה. ולכן יש חופה לפסולות, אעפ"י שאינה נקנית לו לגמרי. ורק לענין הוצאתה מרשות אביה, חופה כזו קונה; ולכן בת כהן שנישאה לפסול לה, יצאה בכך מבית אביה, ואינה רשאית לאכול בתרומה. כי זכותה לאכול בתרומה היא רק

אפילו נוסרה האב לשלוחי הבעל. וזינחה בדרך – הרי זו בחזק.

מדבריו משמע שמסירה לשלוחי הבעל היא חופה מן התורה. ומכאן שחופה אינה ייחוד. וכן מוכח ממה שנאמר בגמרא, כתובות מ"ה ע"א: "ונכנסה לחופה ולא נבעלה – בחזק". ואם נתייחדה עם בעלה, מגין לנו שלא נבעלה? ואם יש עדים שלא נבעלה, אין זה ייחוד.

ז. יישוב שיטת הרמב"ם

מכל זה מוכח שהרמב"ם פסק כשמואל, וכפירוש התוס', שחופה אינה ייחוד. וצ"ע מהו הגדר? מדוע יש דברים שלגביהם חופה היא ייחוד, ויש דברים שלגביהם די במסירה לשלוחי הבעל?

ועלינו לברר את השאלה: האם חופה עושה נישואין או מסירה לשלוחי הבעל עושה נישואין? (ועי' ברית'עקב, שחילק בין מסירתה של נערה ע"י אביה לבין בוגרת, ועי' מקנה, קונ"א סי' נ"ז סעי' א', שחילק בין איסורא לממונא).

ונראה להסביר זאת עפ"י מה שכתב הר"ן (לר"ף כתובות י"ז ע"ב סד"ה גמ'):

ומיהו דחזקא לרשות הבעל הוא דלא נכנסה אלא לירושתה. אבל לענין החרת נדרים יצאה מרשות האב. והך ברייתא לא קתני אלא מה שנכנסה בו לרשות הבעל.

כלומר, הר"ן מבחין בין ירושה להפרת נדרים: ירושה נחשבת כניסה לרשות הבעל, באופן חיובי. הפרת נדרים נחשבת יציאה מרשות האב, באופן שלילי.

ונראה לענ"ד לבאר בעקבות הר"ן, אך באופן קצת שונה: בעצם, עם האירוסין האשה נחשבת לאשתו החוקית של בעלה, אלא שעדיין רשות אביה עליה, והיא מעוכבת מלהיכנס לרשות בעלה בפועל. לכן בהפרת נדרים הדין הוא ששניהם מפירים: אביה ובעלה. וכשהיא יוצאת מרשות אביה, פקעה ממנו רשותו, ואין צורך עוד בהפרתו. ולכן אין צורך שתיכנס בפועל לרשות בעלה, אלא די בכך שתצא מרשות אביה. וכן כשהיא ברשות אביה חייבה אותה התורה סקילה, וכשפקעה רשות אביה פקע ממנה חיוב

לחזור ולברך. ולכן גם הנישואין רק לא נגמדו, אם כי התחילו כבר. וע"כ יש לבאר כנ"ל, שלענין הוצאתה מדין ארוסה בבית אביה גם חופת נידה מועילה, דלא גרעה ממסירה לשלוחי הבעל; ורק לקנין גמור, להיות כאשתו לכל דבר, לזה חופת נידה אינה מועילה. ולכשתיטהר יחול עליה דין נשואה גמורה לכל דבר.

אמנם את הקושיא על הפטור מברכה יש ליישב באופן אחר, לפי מה שכתב המג"מ (שם), שמקור דברי הרמב"ם הוא ממה שנאמר במסכת כתובות (נ"ו ע"א):

בני רב אשי: נכנסה לחופה ופירסה נידה, מהו? אם תמצוי לומר "חייבת חופה קונה" – חופה דחויא לביאה, אבל חופה דלא חויא לביאה לא, או דילמא לא שנא? – תיקו.

ומכיון שתוקפה של החופה תלוי בבעיא דלא איפשטא, יש לומר שמספק אין לברך עוד פעם. אולם דוחק לומר כן, שהרי הרמב"ם לא הזכיר אף פעם בדבריו שחופת נידה עושה אותה ספק נשואה. מיהו יתכן שמה שמספקא ליה לרב אשי, פשיטא לה לגמ' במקומות אחרים. ולכן לא פסק הרמב"ם כמותו. וא"כ חזרנו לסברתנו הקודמת, שחופת נידה היא רק להוציאה מהיותה ארוסה בבית אביה, אך לא קונה אותה לגמרי.

והקשה הגרעק"א (מובא בהוצאת פרנקל הל' אישות פ"י ה"ב): איך אחיה הכחן נטמא לה? אולי היא נשואה!

ואולי יש לומר ביישוב קושיית הגרעק"א, שלדעת הרמב"ם רב אשי לא הסתפק מעולם בחופת נידה, אם היא קונה מבחינה חיובית. זה היה ברור לו, שחופה שאינה ראויה לביאה אינה יכולה לקנות באופן חיובי ולעשות את האשה לנשואה לגמרי. והספק הוא רק לגבי הצד השלילי, האם חופת נידה מועילה להוציאה מכלל ארוסה. ולכן אחיה יכול להיטמא לה.

ובזה מיושבת קושיית הרא"ש (כתובות פ"ה סי' ו'): למה הגמ' הסתפקה בשאלה זו דווקא כאן (כתובות נ"ו ע"א), ולא במקומות אחרים שבהם

מכוח בית אביה, כדכתיב בקרא, ולא מכוח עצמה.

וע"י מה שכתב הלח"מ (הל' אישות פ"י ה"ב ד"ה אבל) בתירוצו השני לקושיית הר"ן. ועפ"י דבריו יש לומר שלא רק שאין מכאן קושיא על הרמב"ם, אלא ראייה. דבשלמא אם נאמר שחופה היא ייחוד הראוי לביאה – הנושא פסולה ללא קידושין, מדרבנן חל עליה שם בעולה לפסול לה, ונפסלת מתרומה. אך אם חופה אינה ייחוד, מאחר שחופה ללא קידושין אינה קונה, אין בה שום שמץ פסול. וכן יש לומר בענין מנה ומאתיים באלמנה (כתובות י"ב ע"א): מכיון שנכנסה לחופה, אע"פ שעדיין לא התייחדה – יצאה בכך מכלל ארוסה, ואינה זכאית עוד לכתובה של מאתיים. כי רק בתולה גמורה זכאית למאתיים, אך זו שנמסרה לנישואין, אע"פ שעדיין לא נגמרו נשואיה, יצאה מכלל בתולה.

ואעפ"י שמבחינה מציאותית בתוליה קיימין, מבחינה דינית כבר אין לה שם "בתולה". ואע"פ שגם שם "בעולה" עדיין לא חל עליה, מ"מ מכלל בתולה דינית יצאה ולכלל בעולה דינית עוד לא נכנסה, כי שם זה חל עליה רק לאחר ייחוד הראוי לביאה (וכעין זה כתב בס' דברי יחזקאל).

ה. הסבר פסקי הרמב"ם

עפ"י מה שאמרנו יש ליישב את לשון הרמב"ם (הל' אישות פ"י ה"ב), שכתב:

אבל אם היתה נידה, אע"פ שנכנסה לחופה ונתייחד עמה – לא גמרו הנישואין, והרי היא כארוסה עדיין.

לשון זו תמוהה. הרי הנישואין לא התחילו כלל, לא רק שלא נגמרו! וכן קשה מה שכתב הרמב"ם בהמשך (הל' ו'):

ולא תינשא נידה עד שתיתסה. ואין מברכין לה ברכת חתנים עד שתיתסה. ואם עבר ותשא וברך – אינו חוזר ומברך.

ואם חופת נידה אינה חופה כלל, הרי צריך לחזור ולברך, וברכתו הראשונה היתה ברכה לבטלה! ומכל זה מוכח שגם חופת נידה קונה קנין חלקי; ולכן הברכה אינה לבטלה, ואינו צריך

תועיל, אא"כ מצטרפת אליה הביאה. ולרב אשי יתכן שאפילו חופה פסולה תועיל לענין תוספת כתובה, למרות שאינה מועילה לקנותה לענין שאר, כסות ועונה. ויש לומר שרבין הרי הסתפק, אם החופה היא הקובעת לענין תוספת כתובה, או שהביאה היא הקובעת. והמסקנה היתה שדי בחופה הראויה לביאה. והטעם הוא משום שעכשיו היא אשתו לכל דבר, ולא יתכן שלא תקבל תוספת כתובה. ובא רב אשי והסתפק בהכניסה לחופה, אפילו כשאינה ראויה לביאה, אם תועיל לענין כתובתה. כי כאמור, חופת נידה מועילה לחלק מהדברים, כגון לנדריה ולירושתה. ולכן סובר רב אשי, שאחרי שהסקנו שהחופה לבד מועילה לתוספת גם ללא ביאה, אולי יש לומר שגם מקצת חופה מועילה, אע"פ שאינה ראויה לביאה.

עוד יש לעיין בדברי הרמב"ם בהל' אבל (פ"ו ה"ה):

ומי שמתה אשתו... אבל מי שלא קיים מצוות פריה ורביה... – הרי זה מותר לארשה ולכנס מיד (אחר ז'). ואסור לו לכוא עליה עד (אחרי) שלושים יום. וקשה: כיצד יכול לכנס, הרי זו חופה שאינה ראויה לביאה? ויש לומר, שמכיון שהוא רק איסור דרבנן, אין הדבר פוסל את החופה מהתורה, והדבר תלוי איפוא בחקירה המפורסמת אם אינו ראוי מדרבנן נחשב לאינו ראוי לדין תורה.

מיהו מבחינת הסברה היה מקום לומר להיפך: שבחופה הדבר תלוי בקירוב דעת; וכשאינה ראויה לביאה בפועל, אע"פ שאינה אסורה אלא מדרבנן – אין קירוב הדעת, ואינו מתכוון לקנותה בכך. וצע"ג.

ועיין שיעורי הגר"ט לכתובות (סי' י"ט), וכן מצאתי שקרוב לזה כתב האבנינור (אה"ע ח"ב סי' שצ"ו). ואע"פ שבכלל דבריהם דברי, מ"מ משנה לא זה ממקומה, בזכות דברים שנתחדשו בה.

הוזכרה חופה, כגון שאוכלת בתרומה? * כי הספק של רב אשי, גם לדעת הרמב"ם, הוא בשאלה אם מגיעה לה תוספת כתובה, אלא שהדיון לדעתו הפוך משל הרא"ש: לדעת הרא"ש פשיטא לרב אשי שחופת נידה קונה. וכל השאלה היא רק לתוספת כתובה בגלל חיבת ביאה, דשמה בעינין חופה הראויה לביאה. אך לפי הרמב"ם הדיון הוא הפוך: פשיטא ליה לרב אשי שחופת נידה אינה קונה. ובכל זאת לענין תוספת כתובה היה מקום להסתפק אם לומר שמכיון שיצאה מכלל ארוסה והכניסה לחופה – דעתו להוסיף לה על כתובתה; או שמא תוספת זו תלויה בביאה, וכשאינו יכול לבוא עליה, אין דעתו להוסיף לה על כתובתה.

והשתא יש לומר שגם לענין טומאת אחיה הכהן, כל עוד לא נישאה נישואין גמורין, עדיין אחיה הוא ונטמא לה. ומכיון שפשיטא ליה לרב אשי שחופת נידה אינה קונה, פשיטא ליה שאחיה מיטמא לה.

ולא דמי לטומאת בעלה הכהן, למ"ד שאינו מיטמא לה. כדי שיותר לו ליטמא לה, היא צריכה להיות אשתו בוודאי. ובחופת נידה ע"כ אינה אשתו לגמרי. אך באחיה הכהן הגדר הוא הפוך: כדי שלא ייטמא לה, צריך שתהיה נשואה לגמרי. וד"ק.

אלא שהסבר זה בסוגיא מוקשה ממה שנאמר לפני כן באותה סוגיא:

בני רבין: נכנסה לחופה ולא נבעלה, מה? חיבת חופת קונה, או חיבת ביאה קונה?

כלומר, לרבין יתכן שאפילו חופה עצמה לא תקנה לענין תוספת כתובה אלא ביאה שלאחר החופה. ואחרי שהוכרע שחופה עצמה מחייבת אותו בתוספת כתובה, הסתפק רב אשי בדינה של חופת הנידה שאינה ראויה לביאה.

אך לפי הסבר הסוגיא שכתבנו בדעת הרמב"ם, בעיית רב אשי הפוכה לגמרי מבעייתו של רבין. לרבין יתכן שאפילו חופה לבד לא

* אמנם קצת תימה על הרא"ש בשאלה זו: הרי נידה אסורה לאכול תרומה! ואף לאחר שתיטהר, אם לא נישאה בינתיים בשנית, אסורה לאכול התרומה.

תשובה

מכל האמור יוצא שלדעת הרמב"ם, שחופה היא ייחוד, לחלק מהדברים קונה גם ייחוד שאינו ראוי לביאה. ואכן מנהג העולם הוא שגם כאשר הכלה פרסה נידה אין מבטלין את החתונה, גם לנוהגים כדעת הרמב"ם, ומברכין שבע ברכות ומשמחין את החתן ואת הכלה, ורק שומרים שלא יתייחדו עד שתיטור.

ובספר טהרת ישראל (סי' קצ"ב אות ל"ח) הביא מנהג שנידה שנישאת, מקדשים אותה פעם נוספת בצינעה בפני שני עדים לאחר שטבלה, כדי לצאת ידי חובה גם לדעת הרמב"ם. והוא מנהג מוזר, שהרי הקידושין תופסים בנידה לכר"ע. ואכן כתב שם בשם היכל התשובה שנכון לבטל את המנהג, אלא שהוא כתב שלא לערער עליו. ואנו לא שמענו ממנהג זה.

וא"כ בנד"ד, שהיא חולה, ונצטרך לדחות את החתונה לזמן ארוך, למה נדחה אותה? ולדעת החולקים על הרמב"ם, וסוברים שחופה אינה ייחוד, ודאי שהחופה קונה גם כשהכלה נידה וחולה, ואעפ"י שאינה ראויה לביאה. וא"כ לדעתם אין טעם לדחות את החתונה. מה גם שייתכן שכלל אין כאן ייחוד שאינו ראוי לביאה: הן משום שהם חיים חיים משותפים זה עידן ועידנים, והעובדה שהיא אסורה אינה מעלה עבורם ואינה מורידה לצערנו, והן בגלל שהיא מעוברת. וא"כ במקרה זה יש מקום להתיר את הנישואין באופן יוצא מן הכלל, ולדרוש מהכלה לטבול לפני הנישואין, וגם לספור שבעה ימים מיום הפסק טהרתה, כדין.

ולמעשה נראה שאמנם בשעת הדחק אפשר לערוך חופה וקידושין באשה שהיא חולה או נידה, ובמיוחד בנד"ד, שהיא נידה רק מדרבנן. מיהו כל זה בזוג שומר מצוות, שאפשר לערוך לו חופת נידה, ולהזהיר אותם שלא יתייחדו עד שתיטור. אולם בזוג שאינו שומר תורה ומצוות, נראה שיש להימנע מלהשיא אותם. ואף כי אינה ראויה כרגע לביאה, מ"מ יש לחוש לקירוב של חיבה, ולהעראה, שדינה כביאה מן התורה. אמנם אשה זו כבר בהריון, והם חיים כבר חיים

משותפים שלא כדת משה ישראל, ואין אנו מכשילים אותם, ואף לא מסייעים להם בדבר עבירה. מיהו לערוך לכתחילה חופה וקידושין כאשר האשה בבירור אינה טהורה, הנוהג הוא להימנע מכך: או משום פריצת גדר, או משום ששמירת המסגרת מביאה זוגות רבים לשמור על הלכות הטהרה.

אמנם לא מצינו שמעכבים נישואין של זוג שאינו שומר מצוות כשהאשה פירסה נידה. וע"כ נוהגים כך משום שאין אנו מחמירים עליהם יותר מאשר על זוג שומר מצוות. ואע"פ שידוע לנו שהם עתידים להתייחד, אנו סומכים על הסברה שלא אנו המכשילים אותם, ואף לא המסייעים לכך. אך במקום שהכלה באה להירשם במצב שבו ידוע לנו שחופתה אינה טהורה, אין לערוך לה חופה כזו לכתחילה.

ולכן חובתנו לדרוש ממנה שתספור שבעה נקיים כדין מיום קביעת החופה ומהרגע שקיבלה תידרוך ממדריכת הכלות. והיא תוכל להינשא רק לאחר שתספור שבעה נקיים ותטבול כדין. וה' יזרוק עלינו מים טהורים לטהרנו.

מסקנות

- א. קביעת תאריך לחתונה והזמנת האולם וצרכי החתונה הם המחייבים ספירת שבעה נקיים מחשש לדם חימור, ולא דווקא הרישום לנישואין ברבנות.
- ב. אשה שלא בדקה את עצמה כדין, ואף לא דאגה לשים לב לכך שהיא נקיה – לא נחשבת בשום אופן כמי שספרה שבעה נקיים.
- ג. המנהג המקובל הוא לערוך חופה גם אם פירסה נידה.
- ד. לסוברים שחופת נידה פסולה, אין לערוך חופה גם למי שלא טבלה משום "דם חימור".
- ה. זוג שחי כבעל ואשה ללא חופה וקידושין, יש להסתפק אם יש אצלו חשש לדם חימור.
- ו. לסוברים שחופת נידה פסולה, הוא הדין לחופה שאינה ראויה לביאה מחמת מחלה.

- ז. לדעת הרמב"ם, חופת נידה קונה רק באופן חלקי, לענין זה שהאשה יוצאת מרשות אביה באופן שלילי; אך המשמעויות החיוביות של הנישואין לא חלות. לכן חופת נידה מוגדרת כ"תחילת חופה" בלבד.
- ח. הנהוג הוא להקפיד לכתחילה על כך שהחופה לא תהיה חופת נידה, גם כאשר מדובר בזוגות שאינם שומרים מצוות.

סימן כז

דם חימוד בחתונה שנדחתה

ראשי פרקים

שאלה

א. חשש לדם חימוד בנישואין שנדחו

ב. דחיה נוספת של הנישואין

תשובה

מסקנות

שאלה *

נתן שאביו נפטר ביקש לערוך את החתונה מיד לאחר שקם מה"שבעה", משום שהכלה היתה כבר בהריון. הרבנות, שבה נרשם הזוג לנישואין, דרשה לדחות את הנישואין עד תום ימי ה"שלושים". (שאלה זו נידונה לקמן סי' ס"ב). מאחר שהודיעו לכלה שלא תוכל להינשא עד לאחר ל' יום, היא סמכה על הודעה זו לענין הטבילה לפני החתונה במועד החדש. האם אפשר לסמוך על הספירה והטבילה שעשתה במועד הראשון, או שמא צריכה היא לספור שבעה נקיים ולטבול מחדש?

א. חשש לדם חימוד בנישואין שנדחו

כבר בתשובה הקודמת (סי' כ"ו אות א') עמדנו על כך שהחובה לספור שבעה נקיים ולטבול מחשש לדם חימוד קיימת גם בזקנה, וק"ו במעוברת. אך כאן, מכיון שהכלה כבר ספרה וטבלה לקראת

* טבת תשנ"א.

מועד הנישואין שתכננה, יש לדון אם צריכה לספור ולטבול מחדש.

בקשר לשאלה דומה נפסק להלכה בשו"ע (יו"ד סי' קצ"ב סעי' ג):

אם דחו הנישואין נחמת איזה סיבה, אנ"פ נישבה שבעה נקיים – צריכה לחזור ולישב שבעה נקיים (ולטבול) כשיתפשו לו נעשות הנישואין.

ועי' ש"ך (סי' ק"ו) שכתב בשם הב"ח (ד"ה וכתב הרשב"א) שרק כאשר דחו סתם ולא קבעו זמן חדש, אז צריכה לחשוש לדם חימוד חדש. אך אם מיד קבעו זמן אחר, אין כאן חשש לדם חימוד.

אמנם בכלה רגילה, כעבור ל' יום היה מקום לחוש לווסת ולחייב אותה בספירה וטבילה מחדש. אך כאן מדובר במעוברת, שהיא בחזקת מסולקת דמים. ולכן יש לומר שמכיון שהפסיקה בטהרה לתאריך הקודם, ועתה קבעו זמן אחר, אין לחוש לא לחימוד ולא לווסת. ואע"פ שגם במעוברת חששו לדם חימוד (עיין פת"ש שם סי' ב' שכתב כן בשם תשובת "מקום שמואל", סי' ל"ג, שלמד בק"ו מקטנה), כאן אין לחוש לחימוד חדש. מה גם שהיא אומרת שבדקה את עצמה כל הזמן. ואע"פ שהרמ"א (סעי' ג' בהג"ה) כתב בשם המרדכי (מסכת שבועות, הל' נידה סי' תש"ם) והמהרי"ק (שורש קנ"ט), שאפילו בבדקה את עצמה חוששין לחימוד חדש, כבר כתב הש"ך (סי' ק"ז) בשם המשאת בנימין (סי' מ"ב) שאין לחוש לכך. אמנם